

Finansutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om försök med basinkomst och lag om temporär ändring av 92 § i inkomstskattelagen och 17 § i lagen om förskottsuppbörd

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om försök med basinkomst och lag om temporär ändring av 92 § i inkomstskattelagen och 17 § i lagen om förskottsuppbörd (RP 215/2016 rd): Ärendet har remitterats till finansutskottet för utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

Beredning i delegation

Ärendet har beretts i finansutskottets skattedelegationen.

Sakkunniga

Skattedelegationen har hört

- konsultativ tjänsteman Timo Annala, finansministeriet
- ledande skatteexpert Sami Varonen, Skatteförvaltningen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Propositionen gäller ett försök med basinkomst 2017 och 2018. Utifrån försöket kommer man att bedöma om det sociala trygghetssystemet kan revideras med hjälp av basinkomst. Tanken är att i synnerhet minska tröskeleffekterna av att ta ett jobb. Försöket är ett led i ett större utredningsprojekt kring basinkomst. Den andra, mer omfattande delen startar i början av 2018.

Syftet med försöket är att i synnerhet klarlägga vilka konsekvenser en basinkomst utan behovsprövning har för arbetsmarknadsbeteendet och delaktigheten i fråga om personer som är arbetslösa och får arbetsmarknadsstöd eller grunddagpenning när försöket inleds. Intresset riktar sig i första hand mot tröskeleffekterna och hur arbetsmarknaden påverkas om de försvinner. Därför är sysselsättningen den primära resultatvariabeln. Sekundära bedömningskriterier är i vilken omfattning basinkomsten påverkar förmånstagarens benägenhet att anmäla sig som arbetslös arbetsökande eller utnyttja Arbetskraftsförvaltningens tjänster och vilka inkomstförändringar basin-

Utlåtande FiUU 6/2016 rd

komstagaren får. För att förbättra insynen i försöket och förhindra snedvridning av resultaten finns det ett begränsat antal resultatvariabler.

Basinkomsten kommer att vara skattefri inkomst. Följaktligen införs nödvändiga ändringar i lagen om förskottsuppbörd, men inga andra ändringar införs i beskattningen.

Utskottet välkomnar försöket med basinkomst. Det är bra att basinkomsten är skattefri inkomst för att beskattningen inte ska ge upphov till nya tröskeeffekter, så kallade flitfällor. Utskottet ser emellertid ett problem med att inga andra ändringar görs i inkomstbeskattningen av försöksdeltagarna. Deltagarna får skattefri basinkomst. Eftersom beskattningen inte skiljer sig från beskattningen av en kontrollgrupp, kommer deras inkomster att stiga av basinkomsten oberoende av hur stora inkomster de har i övrigt. De kan alltså ha betydande arbetsinkomster utöver den skattefria basinkomsten. Sett i statsfinansiellt perspektiv kan den föreslagna modellen inte tillämpas på hela befolkningen i arbetsför ålder, om inte inkomstbeskattningen samtidigt ändras. Detta måste beaktas i utvärderingen av resultaten, påpekar utskottet.

Det är mycket viktigt att man i den mer omfattande delen av försöket, som startar 2018, undersöker vilka andra ändringar det behövs i inkomstbeskattningen. Basinkomsten bör samordnas med beskattningen, menar utskottet. Frågan bör förberedas tillsammans med finansministeriet och Skatteförvaltningen och på ett tillräckligt tidigt stadium för att nödvändiga ändringar ska kunna göras.

Avslutningsvis pekar utskottet för tydlighetens skull på att basinkomsten måste samordnas med exempelvis sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen och att det påverkar basinkomsten och den vägen också beskattningen. Enligt det huvudsakliga innehållet i propositionen ska basinkomsten ”utgöra skattefri inkomst för basinkomsttagaren och dennes övriga inkomster kommer inte att minska beloppet av basinkomsten”. För att det inte ska råda någon oklarhet kring detta, bör passusen ändras till att basinkomsten inte minskar av basinkomsttagarens arbetsinkomster. Om den som får basinkomst ansöker om exempelvis sjukdagpenning, räknas dagpenningen ut på normalt sätt och personen får sjukdagpenning för samma tid som basinkomsten betalas ut för. Då drar Folkpensionsanstalten av basinkomstbeloppet på sjukdagpenningen och därmed påverkas beskattningen. Den skattefria basinkomsten sjunker eller försvinner helt och hållet och bruttobeloppet av sjukdagpenningen betraktas som beskattningsbar inkomst. Frågan behandlas på sid. 17—18 i propositionen, men för tydlighetens skull framhåller utskottet att återkrav av basinkomsten inte påverkar beskattningen av den förmån som basinkomsten dras av på.

Försöket ska genomföras 2017 och 2018 och det går än så länge inte att ta ställning till vilka andra ändringar det kan behövas i beskattningen av deltagarna. Därför anser utskottet att åtgärdsmotion AM 56/2016 rd ska avböjas. De synpunkter som läggs fram i motionen bör enligt utskottet behandlas i den andra delen av försöket, som startar i början av 2018. I motionen föreslås det att försöket kompletteras med ett skatteelement, som gör att de medel som tas ut genom beskattning tas in på nytt i försöksbudgeten.

Utlåtande FiUU 6/2016 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Finansutskottet föreslår

att social- och hälsovårdsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 29.11.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Timo Kalli cent
vice ordförande Ville Vähämäki saf
medlem Touko Aalto gröna
medlem Toimi Kankaanniemi saf
medlem Esko Kiviranta cent
medlem Elina Lepomäki saml
medlem Mika Lintilä cent
medlem Outi Mäkelä saml
medlem Hanna Mäntylä ps (delvis)
medlem Antti Rantakangas cent
medlem Markku Rossi cent
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Sami Savio saf
medlem Maria Tolppanen sd
medlem Kari Uotila vänst
medlem Pia Viitanen sd
ersättare Timo Harakka sd
ersättare Lasse Hautala cent
ersättare Pauli Kiuru saml
ersättare Peter Östman kd.

Sekreterare var

utskottsrad Ilkka Lahti.

Utlåtande FiUU 6/2016 rd
Avvikande mening 1 /gröna, vänst

AVVIKANDE MENING 1 /gröna, vänst

Motivering

Vi behöver absolut ett försök med basinkomst. Försöket ger oss en möjlighet att se hur människors liv, sysselsättningen, fattigdomen och näringslivet påverkas av basinkomst.

Regeringens försök är emellertid så begränsat att det inte kommer att generera någon information som kan användas eller generaliseras för fortsatta utredningar. Målen med försöket begränsar sig till att öka förvärvsfrekvensen bland personer som får arbetsmarknadsstöd. Men basinkomst handlar om mycket mer än så.

Sampeln måste utvidgas för att man ska kunna se hur olika grupper påverkas av försöket och vilka effekter det har på människors beteende i varierande livssituationer. Resultaten snedvrids och inskränks när bara en snävt avgränsad grupp deltar i försöket.

Basinkomsten är förtjänt av ett brett upplagt försök, som följer vetenskapliga kriterier och principer för god kunskapsproduktion. Det behövs tillräckligt stora resurser för att försöket ska vara tillräckligt omfattande. Målet bör vara att ta fram generaliserbar information och resultat som kan tjäna som underlag för politiska beslut om fortsatt basinkomst.

Det är lättare att nå målen om försöket breddas både kvantitativt och kvalitativt med fler grupper av människor. Samtidigt bör försöket förlängas från två till tre år.

Avvikande mening

Vi föreslår

att social- och hälsovårdsutskottet beaktar det som sägs ovan,

att social- och hälsovårdsutskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande. ***(Den avvikande meningens förslag till uttalande)***

Den avvikande meningens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen breddar sitt förslag till försök med basinkomst. Försöket bör kvantitativt och kvalitativt innefatta fler grupper av människor, förlängas från två till tre år och ges tillräckligt stora resurser.

Helsingfors 15.11.2016

Touko Aalto /gröna
Kari Uotila /vänst

Utlåtande FiUU 6/2016 rd
Avvikande mening 2 /kd

AVVIKANDE MENING 2 /kd

Motivering

I proposition RP 215/2016 rd föreslås det en ny lag om försök med basinkomst och lagar om ändring av inkomstskattelagen och lagen om förskottsuppbörd. Försöket ska genomföras 2017 och 2018. Under försöket kommer Folkpensionsanstalten att betala ut 560 euro per månad i basinkomst till dem som valts ut för försöket. Basinkomsten ska vara skattefri inkomst för basinkomsttagaren och beloppet ska inte minska av övriga inkomster.

Överlag är jag för ett försök med basinkomst och mer aktiverande och motiverande sociala trygghetsförmåner. Jag stöder också avbyråkratisering och förenkling av det sociala trygghetssystemet. Sådana mål kan dock inte uppnås med den föreslagna modellen. Det försök som regeringen Sipilä föreslår innefattar 2 000 slumpmässigt utvalda arbetslösa och det kommer att kosta staten 20 miljoner euro. Med ett breddat genomförande skulle den realistiska modellen ge ett underskott på 11 miljarder euro. Som upplägget ser ut nu anser jag att det med modellen inte går att göra en ordentlig utredning av vilka sysselsättningseffekter basinkomsten har. Konstellationen kan egentligen inte kallas ett försök med basinkomst. Modellen är problematisk också i det hänseendet att den inte biter på flitfällorna och kan leda till höga plattskatter, vilket sätter stopp för löntagarnas köpkraft. Inte ens en färdig utredning av modellen ger stöd för att den skulle vara genomförbar totalt sett.

Redan tidigare har Kd föreslagit att den bästa tillgängliga modellen för att få bort flitfällorna införas, det vill säga en motiverande modell för grundtryggheten. Det är en tillämpning av modellen Universal Credit, som funnits i Storbritannien och som kan byggas ut. Modellen främjar sysselsättningen eftersom den kombinerar social trygghet och lön på ett sätt som motiverar personerna att ta anställning. Den undanröjer dröjsmålen i utbetalningarna och gör det lönande att också ta ett låglönearbete. Modellen samordnar social trygghet, lön och andra inkomster i realtid i ett nationellt inkomstregister. Följaktligen föreslår jag att regeringens modell för ett försök med basinkomst förkastas och att regeringen snabbt inför ett nationellt inkomstregister för att försöket ska kunna genomföras med de mest avancerade modellerna för att minska flitfällorna, det vill säga en modell med negativ inkomstskatt och Kd:s motiverande modell för grundtrygghet.

Avvikande mening

Jag föreslår

att lagförslaget förkastas,

att social- och hälsovårdsutskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande. (***Den avvikande meningens förslag till uttalande***)

Utlåtande FiUU 6/2016 rd
Avvikande mening 1 /gröna, vänst

Den avvikande meningens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen arbetar för att snabbt införa ett nationellt inkomstregister och skjuter fram tidpunkten för försöket med basinkomst. Då kan försöket också innefatta negativ inkomstskatt och en modell för motiverande grundtrygghet.

Helsingfors 29.11.2016

Peter Östman /kd